

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանիւր բառին 2 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹԻՎԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(26-րդ ՏԱՐԻ)

ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՅ «ՄՇԱԿ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՅԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱԶՈՐԴ
ՕՐԵՐԻՅ

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տան և
մէկ և տան ամսականը՝ 9 ռ., ինչ և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝ 6
ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., մի
ամսականը՝ 1 ռուբլի:

«ՄՇԱԿ» գրվել կարելի է ԽՐԱՏԱՐԱՏԱՆԸ (Բաղրամյան և Բարձրակալ փողոցների անկիւն):
Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և
ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է գրիմը հետեւեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, редакция „МШАКЪ“, իսկ
արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien „MSCHAK“.

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով:
Բառին վճարվում է 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յաւաղի դաս.—ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վանա-
կան-կարաւածական մի հարց. Նամակ Սիբիրից.
Նամակ Գաղափաստաբանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐ-
ՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գլխաւոր տնօրէն թղթամշ.
Պատերազմ. Նամակ Անդրապատից. Նամակ Կիւս-
րասից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՆԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ.—
ՀԵՆՈՒՍԻՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱ-
ՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մեղաւորը:

ՅԱՍԻՆ ԴՍՍ

Շատ ծանր, բայց մի և նոյն ժամանակ
սթափեցողիչ տպաւորութիւն է գործում
այն տեղեկագիրը, որ կազմել է յունաց
թագաւորացի Կոնստանտին յունական
գորաբանակի մասին Քեսալիայում: Այժմ
հասկանալի է դառնում թէ ինչու այնքան
ամօթալի կերպով յետ մղվեց յունաց գոր-
քը և այնպիսի խայտառակ պարտութիւն
կրեց Յունաստանը: Տեղեկագիր մէջ բեր-
ված փաստերը ակնհայտ ցոյց են տալիս,
որ յունաց գորքը ամենեւին պատրաստ էր
պատերազմի համար և յոյն հայրենասէր-
ները ստոյգ տեղեկութիւն չունէին իրանց
ոյժի մասին: Թեթեւամտութիւնը և
պարծենկոտութիւնը միմեկորանքի
ենթարկեցին յունական նորակազմ պետու-
թեան ազգային պատիւը և երիտասարդ
ազգը պէտք է նորից երկար տարիներ տո-

կուն և անխնայ կերպով աշխատի, կամ ա-
ւելի լաւ է ասել՝ տանջվի, որպէս զի կա-
րողանայ վերականգնել իր պատիւը, և
ձեռք բերի այն, ինչ որ կորցրեց...

Տեղեկագիր մէջ առած են բերված փա-
ստեր թէ ինչպէս յոյն զինւորները փախ-
չում էին զօրագնացից, թէ ինչպէս հե-
տեակ զինւորները բոլորովին անկարժէ են
պատերազմական դրօշի մէջ. դուրս է դա-
լիս, որ օժիցները ծանօթ էին գէներալի
և գործիչների հետ միայն տեսականապէս,
բայց ոչ գործնականապէս. չէր կար ձիերի
և միջոցների անհրաժեշտ քանակութիւն-
ը: Ամբողջ զինւորական անասութիւնը,
բժշկական գործը, հեռադրական կազմա-
կերպութիւնը, սպիւրի և կառքերի քանա-
կութիւնը—բոլորը անկարագրելի վատ-
գրութեան մէջ: Կարգավոր այդ բոլորը,
մարդ ոչ միայն լիովին բնական է գրա-
նում յոյների պարտութիւնը, այլ և հա-
մադրում է, որ ուրիշ տեսակ ելք պէտք է
հրաշք համարել, կամ պէտք է հետե-
ւանք լինէր հակառակորդի աւելի էլ վատ
կազմակերպութեան: Ի՞նչ կարող էր անել
այդպիսի չնչին պատրաստութեամբ մի
փոքրիկ ազգ, երբ մանաւանդ թշնամուն
օգնում էին ուժեղ եւրոպացիները...

Տխուր, անխորժ և վերաւորական մի
դաս էր դա յոյների համար. բայց նա մի

և նոյն ժամանակ անհոռանալի մի դաս էր
միայն երիտասարդ ազգի համար: Պարծեն-
կոտութիւնը, թեթեւամտութիւնը, ինքնա-
քննադատութեան բացակայութիւնը՝ միշտ
եղել է և կը լինի ամեն մի ժողովուրդի
անկման և պարտութեան պատճառ:
Կառն իրականութեան առաջ միակ միւ-
թարականը այն է, որ հիշէին ազգը ինչ-
պէս և ամեն մի փոքր ազգը, ապագայում
այլ ևս այդ տեսակ թեթեւամտութիւն
չի անի, իրաւոված անցեալի ծանր փոր-
ձից...

ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ-ԿԱՆՈՒՄԱԿԱՆ ՄԻ ՀԱՐՑ
(Նամակ Փիւրից)

Մայիսի 16-ին

Շամբու գետի ձորում գոյութիւն ունեցող
Չարեքայ վանքի և նրա կալուածների պատու-
թեան հետ շատերն են ծանօթ: Բաւական է
իշխել այստեղ վանքի վանահայր Աստուածատու
վարդապետի անունը, որի հետ կապված է վա-
նքի կալուածների անցեալ և ներկայ վիճակը,
որպէս զի կարելի լինի կենդանացնել ընթեր-
ցողներին յիշողութեան մէջ այն, թէ՛ ինչեր և
ինչեր չեն գրվել 1876 թվականներից մինչև
1887 թվականները: Մէկը գրում էր թէ՛ վանքի
կայքը կործան է, յափշտակվում է, կործակվում
է վանահօր ձեռքով: Միւրը, չը հերքելով այդ,
գովաբանում էր նրա քաջագործութիւնը և այն
միջոցները, որ վանահայրը դրած էր դնում վա-
նքի վիճակի կալուածների իրաւունքը պաշտպանե-
լու համար. շատ թեթեւ էին նայում վանահօր
արածներին, արդարացնելով իրանց, թէ՛ եթէ
յաղթանակը տանի վանքը, այն ժամանակ վա-
նքի կորուստը շատ չնչին կը լինի, համեմատե-
լով ձեռք բերածի հետ: Եւ այսպէս, տարբեր
հայեացքի և ուղղութեան տէր մարդիկ կուտ-
էին իրար դէմ և հարցը մնում էր անզուգ-
նի: Գրում էր, թէ՛ որի հայեացքն է ուղիւ եր-
կու կողմն էլ ունէին իրանց կուսակիցները...

Մի քանի տարի սրանց առաջ վանքապա-
կան վիճակը գործը առաջին անգամ ընդվից
Գանձակի նահանգական դատարանում, որ և
վճռեց վանքի օգտին: Ներկայ մայիսի 9-ին
գործը ընդվից Թիֆլիսի դատատանական պա-
լատում, որը հաստատեց նահանգական դատա-
րանի վճիռը: Եթէ գործը չի համար սենատին,
հարցը պիտի փակված համարենք. սակայն եթէ
սենատին էլ համար, դարձեալ անվստահ եմք հա-

մարում: Ուրեմն այսօր, թէ մի քիչ ուշ, մենք ա-
մեն բան վերջացած ենք համարում և վանքին
3,000 դեսյատին անտառի և արօտատեղերի
տէր ճանաչում: Շատ տեղեր կան այդ մեծու-
թեան անտառներ, որտեղ միայն վայրենի այ-
ծեր են պտտում, բայց սա այն տեսակներից
է: Սրան կից գտնվում է Գետաբէկի՝ յայտնի
Սիմեոն եղբայրների գործարանը, որը միշտ կա-
րօտութիւն ունի փայտեղէնի և ածուխի: Այս
անտառի մէջ մինչև 1890 թվ. ամսական բա-
նում էին մինչև 50 ածուխի հոբեր և այդ քան-
քը կանում էր գործարանը. դրա հետ և զանա-
կան տեսակ փայտեղէններ: Հէնց այս էր պատ-
ճառը, որ լրագրողների մէջ կուրծ չէր վերջա-
նում:

1890 թվին, երբ Մ. Ն. փոխկեց Գանձակ ան-
տառապետի պաշտօնով, սկսեց վերջ տալ ան-
տառների հատաներուն, և վանահօր նախկին մը-
տերիւմ, մինչև անգամ պաշտպան բարեկամը,
դարձաւ նրա թշնամի: Վանահայրը ամեն տեղ
սկսեց անտառապետին վստահանել և իր թըշ-
նամի ճանաչել, որովհետեւ սա ոչ վանահօրը թոյլ
տուեց անխնամ փչացնել անտառը և ոչ ինքը
ձեռնամուխ եղաւ այդ բանին, սպասելով գործի
աւարտման: Եւ այսպիսով, այս վերջին 8 տար-
վայ ընթացքում անտառն այնպիսի գեղեցիկ
վիճակի հասաւ, որ մարդ նրա մօտով անցնելիս
միանգամայն զնայվում է: Եթէ այս խիստ նկու-
ղութիւնը չը լինէր, գուցէ վանքը այսօր, թէ՛ և
գործը տարած, բայց այսպիսի գեղեցիկ ան-
տառի տէր չէր լինի: Եւ բոլոր կոտորած, ծախ-
ված ծառերի հաշիւները գեղեցիկ դուրս բեր-
ված կը լինէր վանահօր ցուցակների մէջ և
վանքը դարձեալ մի քանի հարիւր ռուբլի պար-
տական կը մնար վանահօրը: Այժմ, փառք Աս-
տուծու, թէպէտ վանքը, չը նայելով արօտատե-
ղերից և խոտաբերելից ստացած տարեկան
հազար ռուբլուց աւելի արդիւնքին՝ մնում է մի
քանի հարիւր ռուբլի պարտ վանահօրը, բայց
գունէ ստանում է մի թանկագին կայք:

Այս բոլորը եղել է մինչև հիմա: Այսուհետեւ
ինչպէս պիտի լինի: Ահա մի հարց, որ անտա-
րակայն պիտի հետաքրքրէ այն անձանց, որոնք
սրտով մօտ են վանքի շահերին: Ասեմք թէ՛
մինչև վճուր իրաւորները և կայքը վանքին յանձ-
նելը, Մ. Ն.-ի նախընտրութիւնը կը շարունակվի:
Յետոյ: Յետոյ բնաւ չէ կարելի վստահ լինել
վանահօր վրա և այսպիսի մի թանկագին կայք
թողնել վանահօր ինքնակամ խելանութեան
տակ: Հարկաւոր է լրջօրէն նայել այս նշանաւոր
կալուածը վրա և խելացի կերպով արդիւնաւ-

ծել. նրա չորս կողմը կատարելապէս մերկացած
էր ծառերից: Չորս մեծ ուրիշ ծառեր ընկած էին
նրա մօտ. հինգերորդն էլ արդէն կտրուած և
բեռնված էր: Կտրուած ճիւղերը կատարեալ
պատնէշ էին կազմում սայլի չորս կողմում և
երկում էր, որ թշուառ սայլին մեծ բեռ էր
սպասում: Զոյգ եղները քաղցած ու դողալով
կանգնած մի ծառի ընկած մօտ՝ նայում էին ի-
րանց հրամանատարին, որին հէնց նոր մի կերպ
աջողվել էր կրակ վառել: Կարճ ողջոյնից յետոյ
նստեցին ծխալոյզ կրակի մօտ:

—Լաւ փայտ եւ կոտորել և դարսել: Եղները
տանելու բան պիտի ունենան, սկսեցին եւս մի
փոքր յետոյ, որ մի խօսք առած լինեմ:

—Նրա համար էլ եղներ են, ասաց զիւղացին
փիլիսոփայական հանդարտութեամբ: Առաւօտեան
կանուխ միայն դատարկ սայլ են քաշել և մինչև
հիմա հանդարտացել: Տեղին է, որ հիմա էլ փոքր
ինչ քաշեն: Այս տեսակով մի հողի աման մտցրեց
այժի մաղից հիւսած խորվիւնը, որ սայլի ետե-
ւում կախված էր:

—Այդպէս է, պատասխանեցի եւս, ձեռքիս
փայտով ջրբերելով տաք մոխիրը.—սակայն եւս
մտածում եմ, որ անտառները չոր ծանր պա-
տի քաշեն: Զանապաղը վատ է, ջերմ եղեա-
կան խոր և բեռը մեծ: Սրբ. քո տան մօտով
անցնում էի, մէկ սայլ տեսայ գետի մէջ ընկու-
մած. վախեւում եմ, որ հիմա էլ այնտեղ խըր-
ված լինի:

—Այո, այո, իմ դրան առջին փոքր մի կա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՂԱԽՈՐԸ

ՄԻԼԻՏԻՆ ԳԱՐԱՇԱՆՆԻ *
(Սերբական գիւղական կեանքից)

Բեղադաղի շրջակայքում կայ մի գիւղ, որի
միջով յաճախ անցնում էի, երբ որսի էի գնում:
Սա նոյնպիսի գիւղ է, ինչպէս հարկւրաւոր ու-
րիշ գիւղեր Սերբիայում. երկու շաբաթ անհրաժեշտ
է սրանց մէջտեղ միակ գիւղական փողոցը, և ճիշդ
գիւղի մէջտեղում մի փոս, որը անցնում է փո-
ղոցի մի կողմից մինչև միւս կողմը՝ կտրելով
փողոցը իր լայնութեամբ, որով գուցէ մի ժա-
մանակ մի գետակ է հոսել: Որ կամուրջ չը կայ
սրա վրա, դա համարեա ինքն իրան հասկանա-
լի է: Հարթ փողոցից ինչեւ փոսի մէջ և այս-
տեղից էլ կար բարձրանալ ու յետոյ առաջ դը-
նալ.—ասա միակ ճանապարհը, որով պիտի
գնայ թէ պրեֆեկտը և թէ բաղադրապետը, թէ
քահանան և թէ ուսուցիչը: Սրանով պիտի անց-
նէ թէ հարսանիքը և թէ յուզարկաւորութիւնը,
պարզ ասած՝ չը կայ ուրիշ ճանապարհ:
Այս գիւղում ապրում էր մի գիւղացի, որը

*) Հեղինակը՝ Միլեախին Գարաշանին սերբական
գիւղական էր Պարեզովում, որ ներքո վախճանվեց:

շատ անգամ ընկերակցել էր ինձ որսորդութեան
գնալիս: Նա միջին կարգի գիւղացի էր՝ միջակ
մեծութեան, միջին հասակի և միջակ կարողու-
թեան տէր: Նա ունէր մի տուն, որ չըջա-
պատված էր պողպատե աղբիով, բայց դրանից
երեք արտ և մի մեծ արօտատեղի գիւղի մօ-
տերում: Նրա այդու գինին հոգնակված էր
ամբողջ գիւղում: Նա ունէր երկու եղ և մի
զոյգ ձի, որոնք միշտ կատարում էին իրանց
պարտականութիւնը և նրանց պահելն էլ ծախս
չէր պահանջում նրանից: Չէ կարելի ասել, որ
մի առանձին ինքնը և հոգաբարձիւն էր լի-
նում այս կենդանիների համար. սրանց ոչ ըս-
տով էին, ոչ էլ վերահսկող ծածկում: Թէ որ
կաշին քոր էր դալիս, փառք Աստուծու, այդինե-
րը ցանկ ունէին դրա համար և սալերի այգին
էլ հեռու չէր նրանցից: Ամառվայ տաքին, երբ
արեգակը այրում էր և ճանձերը անտանելի էին,
օգնողը թթի ծառն էր, բաւկի մէջտեղում, որի
նովանու տակ եղները ծամերով հանգչում էին և
ձիերն էլ իրանց պոչերը շարժելով և ճանձերին
փախցնելով՝ պատում էին մինչև կը հասնէր
գործելու հով ժամանակը:

Մնա՞նքայն էր որսի ընկերի տան առջին է
այն թաց փողոց: Ամբողջ տարին ցեխ կայ այն-
տեղ, քանի որ փողոց ամառը երբեք չէ չորա-
նում և ձմեռը սառչում է միայն: Ոտով գնաց-
ող էլ կարող է մի կերպ անցնել աների շար-
քերի ցանկի մօտ գտնվող նեղ շաւղով. բայց
սայլերը բոլորն էլ պիտի մտնեն յաւիտենական

Պ. ԹԿԱՆԱԿԵԱՆՈՂ

ԳԼՈՒԽ 11 Ճամն առաւօտեան:
